

Audronė BEREZAUSKIENĖ – bibliotekininkė bibliografė, kultūros organizatorė, kraštotyrininkė. Gimė 1958 m. liepos 18 d. Onuškyje (Rokiškio r.), 1973 m. baigė Onuškio aštuonmetę mokyklą, 1976 m. – Rokiškio kultūros mokyklą.

Nuo 1977 m. iki šiol A. Berezauskienė gyvena ir dirba Anykščiuose ir dirba Anykščių bibliotekoje. 1977-1980 m. ji dirbo Metodikos skyriuje redaktore, 1981-1984 m. buvo Anykščių rajono bibliotekos direktoriaus pavaduotoja, 1985-1988 m. – Bibliografijos ir kraštotyros skyriaus vyriausioji bibliografė, 1989-1993 m. – Bibliografijos ir informacijos skyriaus vedėja. Nuo 1994 m. iki šiol ji yra Anykščių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, nuo 2007 m. – Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešosios bibliotekos Kraštotyros ir leidybos skyriaus vedėja. 2008 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete ji įgijo komunikacijos ir informacijos bakalauro išsilavinimą.

A. Berezauskienė buvo viena iš Lietuvos bibliotekininkų draugijos Anykščių skyriaus steigimo iniciatorių, 1989-1997 m. – pirmoji šio skyriaus pirmininkė. Jos iniciatyva šiame skyriuje 1995 m. buvo įkurtas ir iki šiol veikia Anykščių senjorų bibliotekininkų klubas, nuo 2009 m. – klubas „Laikas“. Ji kaupia kraštotyrinę medžiagą apie Anykščių kraštą, rengia kraštotyros darbus, publikuoja straipsnius spaudoje ir internete apie kraštotyrinę veiklą Anykščių rajone, sudarė ir išleido kraštotyros leidinių apie Anykščių rajono literatūrą, tautodailininkus, knygnešius, bibliotekininkus ir kraštotyrininkus. A. Berezauskienė yra respublikinio bibliotekininkų konkurso laureatė, 2001 m. apdovanota specialiąja Vidmanto Staniulio premija už kraštotyros veiklą. Su vyru staliumi ir baldžiumi Kaziusu Berezausku užaugino sūnus Deividą ir Martyną.

Asmeninių knygų kolekcijos skleidžia pagarbą spausdintam žodžiui

Audronė BEREZAUSKIENĖ

Bibliofilas Nikolajus Macujevas rašė: „Reikia mokėti įsiklausyti į knygą ir suprasti ją kaip gyvą žmogų. Čia nepakanka profesionalių žinių, reikia dar turėti ypatingą pojūtį, kuris būdingas medžiotojams, žvejams...“

Sakoma, kad knyga yra geriausia dovana. Knygas žmonės dovanoja ne tik vieni kitiems, bet ir bibliotekoms. Dovanų gauna ir Anykščių L. ir S. Didžiulių viešoji biblioteka.

Tose asmeninių bibliotekų knygose palikti autografaai yra ne tik knygos nuosavybės ženklai – juose užkoduota daug informacijos apie patį įrašo autorių, jo asmenybę, santykių su kitais asmenimis pobūdį: asmeniniai, profesiniai, giminiški, kaimyniški ir pan., taip pat apie bendravimo kultūrą. Iš dedikacijos, kreipimosi galima sužinoti apie asmens, kuriam dovanojama knyga, profesiją ar užimamas pareigas: Gerb. Profesoriau, Mielam Čikagos Knygnešiui ir pan, o pagal įrašo vietą ir laiką galima spręsti ir apie žmogaus gyvenimo vingius.

1990 m. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Respublikos viešosios bibliotekos pradėjo gauti knygų iš lietuvių išeivių ar tenykščių visuomeninių lietuvių organizacijų. Dalis knygų – su autografais, dedikacijomis, ekslibriais, spaudais. Iš anykštėnų, gyvenančių užsienyje, taip pat atkeliavo dovanų į Anykščių viešąją biblioteką. Pirmieji buvo literato ir tautodailininko Juozo Šiaučiulio, Čikagos knygnešio Kazio Rožansko ir kitų išeivių šviesuolių atsiųsti leidiniai. Tarp jų daugiausia buvo leidinių, išleistų dar prieš Antrąjį pasaulinį karą arba pokario metais užsienyje.

O šiuo metu iki 1940 m. išleistas knygas, išsaugotas asmeninėse bibliotekose, viešajai bibliotekai dovanoja žmonės, gyvenantys Anykščių krašte ir norintys jas išsaugoti ateities kartoms.

Vienas jų – **Algimantas Bekenis**, Viešintų miestelio šviesuolis, knygų mylėtojas ir kolekcininkas, kraštotyrininkas, tautosakininkas, buvęs Viešintų klotijos teatro aktorius, visuomenininkas. Savo asmeninėje bibliotekoje išsaugojęs savo senelės ir tėvelio kauptas knygas, šiandien jis susirūpinęs, kad tos knygos nepradingtų. Todėl dalį savo knygų kolekcijos A. Bekenis padovanojo Anykščių L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai.

Dar vaikystėje A. Bekenis pradėjo domėtis knygomis. Jo namuose visada buvo kaupiama namų biblioteka. Algimanto senelė Julija Styraitė-Bekienė daugiausia skaitė religinio turinio knygas, laikraščius ir žurnalus. Senelė rašyti nemokėjo, bet pramokusi skaityti užsisakydavo iš savo sutauptų pinigėlių (vadinamų „vištapių“) laikraštį „Šaltinis“, žurnalus „Šv. Pranciškaus varpelis“, „Pranciškonų pasaulis“, „Žvaigždė“, „Žvaigždutė“ ir kitus. Algimanto senelė slapta mokė skaityti ir kaimo vaikus, todėl buvo vadinama daraktore. Julijos Bekienės sukauptas religinio turinio knygeles pirmiausia išsaugojo sūnus Povilas Bekenis, o vėliau ir jos vaikai Algimantas.

Algimanto tėvelis Povilas Bekenis 1929 m. buvo baigęs vienerių metų agronomo kursus, todėl domėjosi žemės ūkio literatūra. Jis komplektuodavo laikraščius ir žurnalus apie žemės ūkį. Tuo metu Žemės ūkio rūmai Kaune leido žurnalą „Ūkininko patarėjas“. P. Bekenis tėvelis komplektavo visus šio žurnalo numerius. Jis taip pat prenumeravo „Karį“, „Trimitą“, „Sargybą“ bei kitus periodinius leidinius. Savo kaupiamas knygas P. Bekenis pažymėdavo paties sukurtu spaudu. Povilas Bekenis daug skaitė. Knygų, kurių jis pats negalėdavo įsigyti, paskaityti jam atsiųsdavo pusbrolis – Prezidento Algirdo Brazausko žmonos Julijos Brazauskienės tėvelis Mykolas Styra.

Algimantas prisimena, kad ilgais žiemos vakarais senelė su tėveliu garsiai skaitydavo knygas, skaitydavo po pastraipą, vienas kitą pakeisdami, ir Algimantui labai patiko jų paklausyti. Senelė ir Algimantą išmokė skaityti.

Paveldėjęs iš tėvelio nemažą bibliotekėlę, Algimantas ir pats rinko knygas. Jis užsisakydavo knygų pagal katalogą, gaudavo jų paštu ir visas suregistruodavo pagal abėcėlę. A. Bekenio sukauptoje bibliotekoje didelę dalį sudaro grožinės literatūros knygos, nuotykinės bei istorinės tematikos leidiniai, nemažai poezijos knygelių. Sekdamas, kaip jis pats sako, tėtušio Povilo pavyzdžiu, spaudus su savo inicialais į knygas dėjo ir Algimantas.

Pokario metais dalis jo bibliotekėlės buvo sunaikinta, todėl iki šiol išliko tik 245 knygos.

Kraštotyrininkas A. Bekenis padovanojo Anykščių L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai 113 knygų ir periodinių leidinių, išleistų iki 1940 m. A. Bekenio dovanotų leidinių kolekciją sudaro religijos, kultūros, politikos, teisės, socialinio gyvenimo, švietimo, gamtos mokslų, žemės ūkio bei grožinė literatūra. Visos knygos turi inventorinius numerius, dauguma jų – su autografais, dedikacijomis, P. Bekenio ir A. Bekenio nuosavybės ženklais – spaudais. Knygose daug marginalijų, kurios sudomins ir profesionalius knygų tyrinėtojus.

Tarp viešintiškio bibliofilo išsaugotų ir periodinių leidinių – Žemės ūkio rūmų Kaune ūkininkams leisto mėnesinio žurnalo „Ūkininko patarėjas“ 1925, 1927, 1928, 1929, 1930 ir 1931 metų komplektai, Lietuvos tretininkų mėnesinio laikraščio „Šv. Pranciškaus varpelis“ 1924, 1925, 1928, 1930, 1933 ir 1934 metų komplektai. Šioje kolekcijoje yra ir Šv. Pranciškaus ir Šv. Antano mylėtojų mėnesinio laikraščio „Pranciškonų pasaulis“ 1937 metų komplektas, katalikų dvasiniams reikalams skirto laikraščio „Žvaigždė“ 1923, 1926, 1928, 1935 ir 1939 metų komplektai, 1926, 1927 ir 1932 metų „Tretininkų kalendoriai“. Kolekcijoje saugomas Lietuvos Ūkio banko leidinys „Artojas: kalendorius 1926 metams“ ir „Kalendorius 1940: Mūsų laikraštis“.

Bekenių šeimos asmeninėje bibliotekoje ypač svarbios retos ir senos knygos.

Viena seniausių šios kolekcijos knygelių yra „Mėnuo Szv. Marijos Panos“ – 120 puslapių, išleista Tilžėje 1906 m. Knygelės tituliniam lape rašoma: „Tą knygelę surasžė lenkiszskame liežuvyje kunigas Prokopas (Leszczyński, Prokop (1812-1895) dėl žmonių kaimuose gyvenanczių, kurie trokszta garbīt Szvencziause Mariją per isztiesą mėnesį Gegužės, drauge su szejmina savo namuose budami : dabar pasiliko iszguldyta ant lietuviszko liežuvio dėl naud visų žemaičių ir lietuvių ant Paszlovinimo szvencziausios Panos Marijos, Dievo gimdytojos nekaltai pradėtos“.

A. Bekenis išsaugojo ir vokišką pradinės mokyklos atlasą, kurio nepavyko rasti kitose Lietuvos bibliotekose. „Lange - Diercke: Volksschulatlas“, išleistas apie 1907 m., ypatingas tuo, kad jame yra įrištas ir lietuviškas Lietuvos žemėlapis. Sunku nustatyti, ar tai originalus įrišimas, ar tai padarė bibliotekėlės pirmieji savininkai.

Kaip relikviją A. Bekenis išsaugojo Švietimo Ministerijos Komisisionieriaus „Švyturio“ bendrovės 1921 m. išleistą J. Murkos knygelę „Vaikų darbimečiai“, skirtą III pradžios mokyklos skyriui. Iš jos mokėsi Algimanto tėvelis Povilas.

Tarp senelės J. Bekenienės paliktų knygų – nemažai Šv. Kazimiero draugijos Saliamono Banaičio spaustuvėje išleistų religinio turinio knygelių. Viena iš jų – 1909 m. kunigo Juozo Juozaičio į lietuvių kalbą išverstas E. Hucho veikalėlis „Mūsų tikėjimas išmintingas: keletas žodžių tikėjimo apgynimui“.

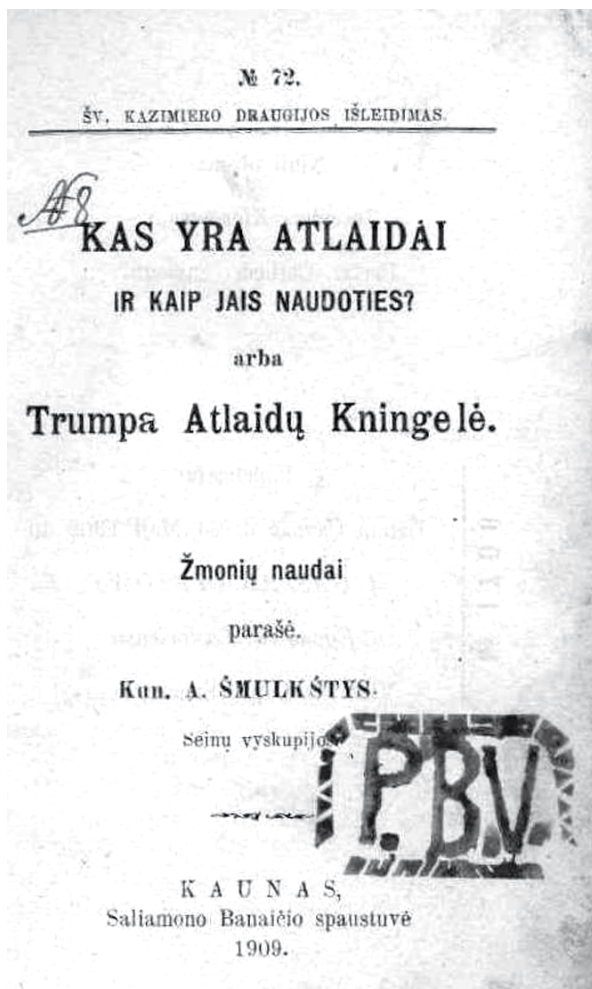
Ypač vertinga knyga spaudos istorijai nušviesti – Stasio Dabušio sudarytas leidinys apie spaudos išradėją Joną Gutenbergą. Tai A. Ptaško knygyno 1935 m. leidinys „Jonas Gutenbergas: raštas ir spauda iki šių dienų“. Knygoje yra išlikęs spaudas, liudijantis ją priklausius Viešintų pradžios mokyklai. Sunku nustatyti, koku būdu ji pateko į J. ir P. Bekenių asmeninę biblioteką. Knyga

Algimantas Bronius BEKENIS – kraštotyrininkas, visuomenininkas, bibliofilas. Gimė 1933 m. gegužės 18 d. Viešintose (Anykščių r.), 1945 m. baigė keturių skyrių Viešintų pradžios mokyklą, dirbo tėvų ūkyje, kol šis buvo kolektyvizacijos sunaikintas – įjungtas į kolūkį. 1950-1951 m. jis lankė traktorininkų kursus Kupiškio mašinų-traktorių stoties Noriūnų mokykloje, paskui iki 1962 m. dirbo traktorininku. 1963 m. baigęs vairuotojų kursus, 1963-1988 m. jis dirbo Anykščių rajono kolūkyje „Gimtoji žemė“ (Viešintos) vairuotoju-mechaniku, 1988-1992 m. buvo to paties kolūkio apželdintojas, kol išėjo į pensiją. Dabar A. Bekenis prižiūri muziejininko Povilo Jurkšto sukauptų ir po jo mirties Viešintose likusių senienų muziejų, nuo 2009 m. jis yra išrinktas Viešintų seniūnaitijos seniūnaičiu.

Apie 1970 m. A. Bekenis susidomėjo kraštotyros veikla, nuo to laiko renka prisiminimus apie Viešintų miestelio praeitį, šalia esančius kaimus, bažnyčias, kaimo žmonių papročius. Jis sukaupe senų nuotraukų fondą, surinko žinias apie Viešintose tarnavusius kunigus, buvusius Viešintų valsčiaus viršaičius, domėjosi šio krašto žydais. A. Bekenis surinko ir užrašė dainas, kurias dainavo Viešintų miestelio žmonės, savo sodyboje jis sukaupe senų buitės apyvokos reikmenų ekspoziciją. Jis renka medžiagą ir apie atstatytus paminklus, kryžius ir koplytstulpius. Nuo 1988 m. A. Bekenis buvo Vytauto Germanavičiaus suburto Viešintų klijimo teatro aktorius, vaidino daugelyje šio teatro pastatymų.

Su žmona Irena užauginęs dukterį Elvyrą ir sūnų Kęstutį, A. Bekenis liko našlys. Jis puoselėja savo šeimos sodybą, puošia ją medžio drožiniais. Bekenių sodyba buvo pripažinta gražiausia Viešintų seniūnijoje, o jo iniciatyva apželdintas ir sutvarkytas Viešintų miestelis 1997 m. tapo gražiausiu Utenos apskrityje.

Aleksas NAVICKAS – literatas, poetas, prozininkas. Gimė 1928 m. gruodžio 25 d. Pavartyčių k. (Radviliškio r.) Jo prosenelė (motinos tėvo motina) Rozalija Baranauskaitė-Zlatkuvienė (1832-1918) – poeto ir vyskupo Antano Baranausko (1835-1902) sesuo. 1940 m. baigęs Pavartyčių pradžios mokyklą, dirbo šeimos ūkyje, 1946 m. eksternu baigė Šeduvos (Radviliškio r.) progimnaziją, 1946-1949 m. mokėsi Šeduvos gimnazijoje, bet 1949 m. pavasarį, vengdamas tremties, iš 7-osios klasės pasitraukė, nebaigęs mokslo, ir su motina išvyko slapstytis į jos tėviškę Rubikiuose (Anykščių r.).

Iki 1955 m. A. Navickas gyveno Dūkšte (Ignalinos r.) ir dirbo Dūkšto mašinų-traktorių stotyje buhalteriu. Sukūręs šeimą, jis 1955 m. persikėlė į Anykščius ir čia gyvena iki šiol, su žmona Birute užaugino dukterį Vilną ir sūnų Šigitą.

A. Navickas, įgijęs buhalterio specialybę, dirbo Anykščių įmonėse ir įstaigose buhalterinį darbą. 1965-1988 m. jis dirbo Anykščių kelių valdyboje meistru, buvo kelių remonto punkto viršininkas, kol išėjo į pensiją.

Nuo vaikystės A. Navickas domėjosi grožine kūryba, pirmąjį eilėrašį sueiliavo dar nemokėdamas skaityti. Ankstyvoji jo kūryba neišliko – pokario metais siaučiant trėmimams kartu su kitu namų turtu dingo ir jo pirmųjų eilėraščių sąsiuviniai. Sunkiai išgyvenęs šį praradimą, jis kelis dešimtmečius išvis buvo nutolęs nuo meninės kūrybos. Nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio jis vėl rašo eiles, pasižymintis jo kartai panaikliu tradiciniu ir sklandžiu eiliavimu bei tematika, taip pat trumpus prozos kūrinius, kuriuose derina savo gyvenimišką patirtį ir lakią fantaziją. 1997-2011 m. jis išleido tris prozas ir šešias poezijos knygas, buvo vienas iš pirmųjų 1981 m. Anykščiuose pradėjusių burtis literatų, nuo 1986 m. yra vienas iš pirmųjų Anykščių literatų klubo „Marčiupys“ narių.

turi net du inventoriaus numerius, Nr. 87 ir Nr. 68, pastarasis įrašytas 1949 m. gruodžio mėnesį. Jie parodo, kad knyga jau daugiau kaip pusę šimtmečio priklauso Bekenių knygų kolekcijai.

Anykštėnams labai vertinga dovana – Antano Baranausko „Dvasiškos giesmės“, kurias, kaip rašoma knygos paantraštėje, „spaudon prirengė ir prakalbą pridėjo A. Jakštas“. Šis Šv. Kazimiero draugijos 1909 m. Saliamono Banaičio spaustuvs leidinėlis – su P. Bekenio nuosavybės ženklu ir A. Bekenio autografu.

Viešintų miestelio šviesuolis A. Bekenis yra ne tik knygų kolekcininkas, bet ir jų sudarytojas. Siekdamas įamžinti savo kraštą, A. Bekenis kartu su muziejininku Raimundu Guobiu 2006 m. išleido kraštotyros leidinį „Viešintos“. Miestelio kraštotyrininkas surinko dažniausiai viešintiškių dainuojamas dainas ir išleido dvi knygas „Viešintiškių pamėgtos dainos“ (2007 ir 2009 m.).

Literatas, vyskupo Antano Baranausko giminės ainis **Aleksas Navickas** taip pat padovanojo Anykščių L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai 44 leidinius iš savo asmeninės bibliotekos – ir visi jie išleisti prieš Antrąjį pasaulinį karą.

Šių knygų savininkas papasakojo apie tai, kaip kaupė savo asmeninę biblioteką:

„Kai sukūriau šeimą, dažnai pirkau knygas, ir šiuo metu mano namų bibliotekoje jų susikaupė daugiau kaip 600. Dalis knygų yra prieškarinės.

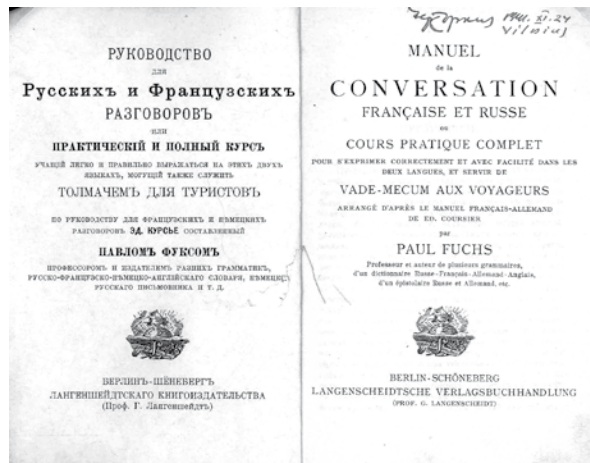
Kartą, apsilankęs žmonos Birutės tėviškėje Nemeikščių kaime, Utenos rajone, užlipau į palėpę ir ten dėžėje radau senų knygų ir žurnalų. Iš žmonos pasakojimo žinojau, kad kaimynystėje gyvenusių Čipkų šeimos sūnus Alfonsas mokėsi Utenoje „Saulės“ gimnazijoje, o ją baigęs studijavo Kaune Vytauto Didžiojo universitete romanistiką ir filosofiją. Alfonsas prenumeravo žurnalą „Ateitis“, turėjo nemažai knygų. Jis dažnai atnešdavęs pas mano žmonos tėvus, atnešdavęs leidinių, kuriuos skaitydavo mano žmona Birutė ir jos vyresnioji sesuo Ona. 1944 m. Alfonsui Čipkui pasitraukus į Vakarų, jo atnešti paskaityti leidiniai pas mano uošvius Praną ir Eleonorą Tranelius taip ir pasiliko.

Teko girdėti, kad Alfonsas Tiubingeno ir Fribūro universitetuose gilino filosofijos bei meno istorijos žinias, studijavo ir baigė vokiečių, prancūzų ir anglų literatūros studijas. Pasirinkęs Alfonso Nykos-Niliūno slapyvardį, jis spausdino spaudoje savo eilėraščius, o 1946 m. Tiubingene išleido ir pirmąją

savo knygą „Praradimo simfonijos“. Išleido jis ir daugiau poezijos knygų: „Orfėjaus medis“, „Balandžio vigilijos“, „Vyno stebuklas“ ir kitas.

O mano žmonos brolis Jonas Tranelis buvo vedęs A. Čipkaus-Nykos-Niliūno seserį Oną Čipkutę.

Taigi, tuos prieškarinius leidinius iš A. Nykos-Niliūno asmeninės bibliotekos parsivežiau į savo namus. Tai ypač paskatino mane ir toliau kaupti asmeninę biblioteką.

1955-1957 m. dirbdamas Anykščių mašinų-traktorių stotyje instruktoriumi, motociklu važinėjau po Anykščių rajono kolūkius. Ten pas senus žmones taip pat rasdavau senų knygų, kurias man jie kartais veltui atiduodavo arba už alaus butelį jų nusipirkdavau. Taip surinkau 44 leidinius, išleistus dar prieš karą.

Dabar, kai jau sulaukiau solidaus amžiaus, bijodamas, kad ši retenybė tapsi spauda nedingty, ją dovanoju L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai, tikėdamasis, kad čia jie bus saugomi ir anykštėnų skaitomi.“

Literatas A. Navickas perdavė Anykščių bibliotekai su N. Čipkaus autografu ir 1941 m. XI. 24 d. data pažymėtą rusų-prancūzų kalbų žodyną „Manuel de la CONVERSATION Francaise et Russe“. Knygelėje gausu marginalijų, iš kurių galima spręsti, kad savininkas ja naudojosi mokydamasis. Knyga be originalaus viršelio, todėl nepavyko nustatyti, ar ant jo ranka užrašyti metai yra ir knygos išleidimo laikas, ar tik jos įsigijimo. A. Čipkui priklausė ir prof. K. Heinemano knyga „Vokiečių kūryba“ – vokiečių literatūros istorijos I dalis,

kurią išvertė K. Puida ir išleido Švietimo ministerija Kaune 1922 m. Buvusioje asmeninėje A. Čipkaus bibliotekoje – keli grožinės literatūros ir mokslo populiarinimo žurnalo „Mūsų jaunimas“ 1937 metų numeriai, žurnalo „Varpas“ 1931 ir 1932 metų numeriai, surišti kietu viršeliu į vieną komplektą. Čia taip pat yra mėnesinio moksleivių žurnalo „Ateitis“ 1924 metų 11-asis numeris bei pavieniai 1939-1940 metų numeriai. Beje, viename iš jų buvo išspausdintas ir vienas pirmųjų A. Čipkaus eilėraščių „Kareivis apie motiną“.

A. Navickas Anykščių L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai padovanojo pavienius periodinių leidinių: 1934 metų „Savivaldybė“, jo paties prenumeruoto 1943 metų, karo metu ėjusio, žurnalo „Naujoji sodyba“, 1922 m. literatūros žurnalo „Skaitymai“ numerius, 1938 m. Kaune išleistą P. Rusecko redaguotą knygą „Knygnešys: 1864-1904“ ir kitus retus leidinius.

Tarp dovanotų knygų – su autografu ir spaudu, kuriame yra inicialai V ir G, 1921 m. Marijampolėje „Dirvos“ bendrovės išleista Gerharto Kaufmanno penkių veiksmų pasaka-drama „Paskendusis varpas“. Su Valstybės Centralinio Knygyno Utenos Skyriaus spaudais bei keliais inventorius numeriais ir nežinomo asmens autografu kolekcijoje atsidūrusi Fredricho von Schillerio penkių veiksmų drama „Vilius Tell“, išleista 1923 m. Klaipėdoje, „Lituanijos“ spaus-tuvėje. Seniausias kolekcijos leidinys – kun. Zigmunto Chelmickio apysaka „Amžina Atils“, išleista 1907 m. Seinuose, Laukaičio ir B-vės spaus-tuvėje. Knygelė pažymėta M. Kemesiučios lietuviško knygyno Utenoje nuosavybės spaudu.

Prozos ir poezijos kūrėjas A. Navickas, dovanodamas knygas bibliotekai, jose paliko ir savo autografus. Toks asmeninės bibliotekos savininko ženklas tik padidina kolekcijos vertę.

Anykštėnas literatas išleido ir savo kūrybos knygas: 1997 m. – apsakymų knygą „Gandro mirtis“, 1999 m. – eilėraščių knygą „Pirmosios vagos“, 2005 m. – taip pat eilėraščių knygą „Artima tolima“. 2006 m. buvo išleista jo poezijos knygelė vaikams „Eigulio trobelė“, 2007 m. išėjo eilėraščių rinkinys „Mano uosis“, 2008 m. – kitas eilėraščių rinkinys „Tarp pradalgijų“ ir novelių rinktinė „Žvilgsniai į praeitį“, 2009 m. – dar vienas eilėraščių rinkinys „Atvėsęs židiny“, o šiemet – autobiografinė knyga „Metai – tartum viena diena“. A. Navicko poezija nuo 1981 m. publikuojama periodikoje, jo eilėraščiai spausdinti rinkiniuose. 2005 m. už apsakymų knygą „Gandro mirtis“ prozininkas buvo apdovanotas IX Rytų Lietuvos literatų konkurso pirmąja premija.

Išsaugojęs prieš karą išspausdintus leidinius ir karo metu prenumeruotą spaudą, knygos mylėtojas ir gerbėjas A. Navickas rūpinasi jų perdavimu ateities kartoms. Vyskupo A. Baranausko giminės ainio, literato prozininko, poeto dovanoti leidiniai yra labai vertingi knygos istorijai ir jos tyrinėtojams.

Anykščių rajono savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešajai bibliotekai savo asmeninės bibliotekos knygų kolekciją taip pat padovanojo ir nuolat ją pildo Pasaulio anykštėnų bendrijos pirmininkas, Mokslų akademijos narys ekspertas profesorius habil. dr. **Antanas Tyla**.

Skirtingai nuo kraštotyrininko A. Bekenio ir literato A. Navicko prieškarinių leidinių kolekcijų, A. Tylos rinkinyje – naujos knygos ir tik keli prieškarinio periodiniai leidiniai. Profesorius anykštėnams padovanojo Lietuvos nacionalinio muziejaus 2004 m. išleistą unikalų leidinį „Lietuviškos spaudos draudimas 1864-1904 metais“. Ši knyga skaitytojus supažindina su keturiasdešimt metų trukusio valdžios draudimo spausdinti, įvežti ir platinti Lietuvoje lietuvišką spaudą lotyniškais rašmenimis istorija. Tarp A. Tylos dovanotų knygų yra Benjaminio Kaluškevičiaus ir Kazio Misiaus parengtas didžiulis leidinys, skirtas lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo šimtmečiui paminėti, „Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864-1904“ (2004 m.), Klaipėdos universiteto Baltijos regiono Istorijos ir archeologijos instituto leidinys „Lietuviškos spaudos aušra“ (2004 m.) ir dar keletas retų ir brangių knygų.

Tarp šių knygų yra ir paties profesoriaus parengtų leidinių: „Lietuvos spaudos draudimo panaikinimo byla“ (2004 m.), „Lietuva prie Vasario 16-osios slenksčio“ (2004 m.), „Lietuva ir Livonija XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje“ (1986 m.), Lietuvos istorijos instituto išleista knyga, skirta prof. habil. dr. Antano Tylos 75-mečiui „Istorijos akiračiai“ (2004 m.).

Bibliotekai labai vertinga Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos darbuotojų Silvijos Vėlavičienės, Birutės Poškutės ir Eglės Karalienės 2002 m. parengta ir išleista 755 puslapių „Lietuvių išeivijos spaudos bibliografija 1945-2000“, kurioje pateikiami Vokietijoje, JAV, Kanadoje, Australijoje, Pietų Amerikoje, Didžiojoje Britanijoje bei kituose kraštuose spausdintų lietuviškų leidinių aprašai.

Antanas TYLA – mokslininkas, istorikas, publicistas, visuomenininkas. Gimė 1929 m. spalio 28 d. Bičionyse, mokėsi Burbiškio pradžios mokykloje, 1943-1951 m. baigė Anykščių vidurinę mokyklą, 1951-1956 m. studijavo Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultete, įgijo istoriko išsilavinimą. Nuo 1958 m. jis dirba Lietuvos istorijos institute, yra vyriausiasis mokslo darbuotojas, habilituotas humanitarinių mokslų, istorijos daktaras.

1989-1992 m. A. Tyla dirbo Archeografijos skyriaus vedėju, 1992-1999 m. buvo Lietuvos istorijos instituto direktorius. 1991-2000 m. jis buvo Lietuvos mokslo tarybos narys. 1991-1997 m. jis taip pat buvo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros vedėjas, nuo 1997 m. yra šios katedros dėstytojas, nuo 2009 m. – Garbės profesorius. Jis taip pat yra šio universiteto Senato narys. Jis taip pat yra Lietuvos Mokslų akademijos narys ekspertas, Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikas ir Centro valdybos narys, Lietuvos Mokslų akademijos leidinių redakcinių kolegijų narys.

1992 m. Pasaulio anykštėnų bendrijos steigiamajame suvažiavime A. Tyla buvo išrinktas šios bendrijos prezidentu. Šias pareigas (nuo 1996 m. – pirmininko ir valdybos nario) jis eina be pertraukos iki šiol šeštąją kadenciją, 2007 m. apdovanotas Pasaulio anykštėnų bendrijos medaliu, nuo 2010 m. yra Bendrijos Garbės narys. Jis yra Teresės Mikeliūnaitės Anykščių kultūros premijos laureatas (2005 m.), nuo 2009 m. – Anykščių rajono Garbės pilietis. A. Tyla apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi (1999 m.) ir Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi (2009 m.).

Su žmona Romualda jis užaugino dukterį Audronę ir sūnų Gediną.

Rašytojo Antano Vienuolio - Žukausko (1882-1957) memorialinio namo biblioteka

„Daug kas prisimena skolinęsias knygas iš asmeninės rašytojo bibliotekos; jis pats siūlydavo imti knygas, ragindavo skaityti, šviestis. O jo biblioteka buvo turtinga: užsienio klasikų vertimai, rusų autorių raštai (vertimai ir originalo kalba), lietuvių literatūros kūriniai. Vos tik atsiradavo knygyne nauja knyga, tuoj pat ji būdavo Vienuolio knygų lentynoje. Rašytojo memorialinėje bibliotekoje iki šių dienų išsaugota daugiau kaip 1300 knygų.“

Taip apie A. Vienuolio biblioteką rinkinyje „Anykščiai XX amžiuje“ (2000 m.) pasakoja muziejininkė Vida Zasiene.

Jos duomenimis, rašytojo asmeninėje bibliotekoje vyrauja XX a. pirmosios pusės humanitarinio profilio leidiniai, anykštėnas kaupė ir savo kūrybos leidinius. Šalia išliko ir rašytojo Leokadijos žmonos knygos – senosios maldaknygės, taip pat jų vaikų vadovėliai. Sovietmečiu, slėpdamas prieškarinio leidinio nuo pašalinių akių, bibliotekos savininkas knygų spintas pridengė užuolaidomis.

Peržiūrėjusi visas rašytojo asmeninės bibliotekos knygas, V. Zasiene suskaičiavo, kad 61 autorius, A. Vienuoliui savo leidinius dovanojęs, paliko juose ir savo autografus. Tarp jų – Vaižganto, B. Buivydaitytės, M. Grigonio, V. Krėvės, B. Brazdžionio ir daugelio kitų XX a. lietuvių kultūros šviestulių įrašai.

A. Vienuolis savo knygų specialiai nežymėjo ir katalogo nesudarinėjo, tik pavienėse galima rasti jo ranka įrašytus inicialus. Ši asmeninė biblioteka po rašytojo mirties jau daugiau kaip 50 metų saugoma jo memorialiniame kambaryje antrajame namo-muziejaus aukšte, rašytojo knygos naudojamos tik mokslinėms studijoms.

Prof. A. Tyla nuosekliai kaupė medžiagą lietuvių tautos atgimimo tema, publikavo šaltinius – daugiausia spaudos draudimo istorijos bei jos atgavimo klausimais. 1991 m. istorikas išleido knygą „Garšvių knygnešių draugija“.

2010 m. liepos mėnesį atvykęs į Anykščių miesto šventę ir Pasaulio anykštėnų VI suvažiavimą, profesorius ir vėl atvežė dovanų iš savo asmeninės bibliotekos. A. Tyla papildytoje asmeninės bibliotekos knygų kolekcijoje – Tautiško jaunimo savaitraščio „Jaunoji karta“ 1937 metų ir Pasaulio lietuvių karių-veteranų mėnesinio žurnalo „Karys“ 1980 metų komplektai.

Prof. A. Tyla Anykščių bibliotekai padovanojo ir tas knygas, kuriose yra jo straipsnių. Tai – straipsnių rinkiniai, išleisti 2009 m., „Komunizmą – į tarptautinį tribunolą“ bei anykštėnės istorikės Aldonos Prašmantaitės sudarytas Lietuvių katalikų mokslų akademijos leidinys „Dvasininkija ir 1863 m. sukilimas buvusios Abiejų Tautų Respublikos žemėje“ ir kiti. Knygų kolekciją papildė ir 2010 m. išleista Marijos Gražinos Stanionytės-Zujienės knyga „Lietuvos Raudonojo kryžiaus draugija 1919-1944 m.“. Iš kraštiečio biblioteka gavo dovanų ir didžiulį 2008 metų leidinį „Lituanistinis Augusto Schleicherio palikimas, T. 1.“.

2010 m. prof. A. Tyla išleido monografiją „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės iždas per dvidešimtmetį karą (1648-1667)“, kuri sulaukė didelio įvertinimo. Už šią monografiją profesoriui įteikta pirmojo Lietuvos banko valdytojo Vlado Jurgučio premija. Šią knygą A. Tyla taip pat padovanojo Anykščių bibliotekai.

EX LIBRIS
Antanas Tyla

Visos knygos yra su A. Tylos ekslibriais (lot. ex libris – knygos ženklas, žymintis jos savininką), išskyrus žurnalus „Jaunoji karta“, kuriuose yra Jono Bortkevičiaus ekslibriai.

Paklaustas apie pirmųjų knygų atsiradimą jo namų bibliotekoje, profesorius A. Tyla prisiminė:

„Pirmosios knygos mano gimtinėje, kiek atsimenu, buvo mano brolių: Kazio, Juozo, Povilo, Broniaus, sesės Julės mokykliniai vadovėliai, mamos maldaknygė, Jaunųjų ūkininkų populiarios knygelės apie daržovių, sodo auginimą, pirmųjų Lietuvos Seimų rinkimų agitacinės knygelės. Kartu su jomis seklyčioje ir ant aukšto buvo neatsibostantys vartyti brolių per kursus Burbiškyje įrišti periodiniai leidiniai „Žvaigždutė“, „Saulutė“, „Trimitas“, „Jaunasis ūkininkas“, „Ūkininko patarėjas“, „Moteris“, „Karys“, „Lurdas“, „Ateities spinduliai“, „Jaunoji Lietuva“, „Skautų aidas“ ir kiti iki 1940 m. okupacijos Kaune leisti periodiniai leidiniai. Buvo įrištas ir 1907 m. „Lietuvos ūkininkas“, kurį su įrašu tėveliui buvo dovanojusi Vilniuje gyvenusi jo pusseserė, o mums, vaikams, – nuostabaus gerumo, šviesi, apsisikaičiusi teta Uršulė Stepanovičiūtė.“

Namai grožine literatūra pasipildė broliui Kaziui iš Vilniaus parsivežus anikvariate ir Halės turguje nusipirktų leidinių. Tik maža dalis jo knygų buvo palikta pas tetą, ir studijuodamas aš jas skaičiau. Tarp jų buvo kelios, kurias išsaugojau iki šių dienų: „Lietuvos praeitis“, išleista Kaune, Antano Smetonos lituanistikos instituto Lietuvos istorijos skyriaus 1940-1941 m., Servanteso „Don Kichotas“ ir kelias kitas.“

Pasidomėjus, kokias pirmąsias knygas jis pats įsigijo, profesorius prisiminė mokslo metus:

„Knygas pradėjau komplektuoti besimokydamas Anykščių gimnazijoje. Prie vokiečių 1943-1944 m. iš draugo nusipirkau Akiro „Anykščiai“. Knygyne prie A. Baranausko aikštės įsigijau Viljo Saraja istorinį romaną „Išpirktasis kraštas“ (1943 m.), kuris buvo premijuotas suomių literatūros premija kaip geriausias 1939-1940 m. žiemos karo atvaizdavimas.“

1945-1947 m. buvo leidžiami nebrangiai kainavę Žemaitės (Julijos Beniuševičiūtės-Žymantienės) kūrybos leidiniai. Taip pat išėjo P. Kogano „Vakarų Europos literatūra: istorija ir kritika“ (1947-1948 m.). Iki gimnazijos baigimo susikomplektavau jau paties įsigytų apie 20 grožinės literatūros knygų. A. Vienuolis man buvo dovanojęs apysaką „Išduktė“ ir „Kaukazo legendas“.

Išvažiuodamas į Vilniaus universitetą studijuoti, knygas palikau namuose. Po mėnesio tėvelius, brolių Joną ir sesę Julę su sūnumi Albinu ištrėmė į Sibirą, o namuose viską konfiskavo kartu su tomis mano knygomis. Kelias knygas bei įrištus periodinius leidinius kaimynams pavyko paslėpti, o kai už savaitės po artimųjų tremties nuvažiavau į Bičionis, jie man jas atnešė. Dalį mano knygų Burbiškio bibliotekos vedėja išvežė į biblioteką. Per žiemos atostogas aš jas

atsiėmiau ir išsivežiau į Vilnių. Kelias iš tų knygų iki šiol tebeturiu.

Studijuodamas pagal galimybes pirkau istorijos specialybės ir lietuvių kultūros istorijos knygas. Mano asmeninėje bibliotekoje kaupėsi ir draugų dovanoti liaudies meno albumai. Pavyko nebrangiai įsigyti Lietuviškosios enciklopedijos 8 tomus.“

Kalbėdamas apie savo biblioteką, prof. A. Tyla pasidžiaugė ir knygomis iš kitų šalių:

„Baigęs studijas ir dirbdamas, turėjau daugiau galimybių kolekcionuoti Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Rusijoje, Lenkijoje iš knygynų, antikvariatų savo specialybės leidinius. Tik dabar, kai jau trūksta vietos, žymiai mažiau juos renku. Šiuo metu naujesnių leidinių verčiau einu į biblioteką.

Tačiau turiu sukaupęs istorijos analitinės literatūros rusų, anglų, lenkų, vokiečių, čekų kalbomis. Turiu visas Lietuviškas enciklopedijas, sovietinį istorijos enciklopedinį žodyną. Yra nemaži Lietuvos istorijos klasikos, tremties, laisvės kovų tyrimų, prisiminimų ar aprašymų rinkiniai, Lietuvos Metrikos, valstybės istorijos, etnologijos, archeologijos leidinių komplektai.

Asmeninėje bibliotekoje yra ir žmonos Romos knygos – daugiausia grožinė literatūra. Aš pats, deja, daugiau kaip 25 metai grožinės literatūros knygų neberenku.

Katalogo nesudarėčiau ir negaliu pasakyti, kiek turiu egzempliorių. Manau, kad ne mažiau kaip pusantro tūkstančio, bet tiksliai nežinau. Nemaža dalis knygų lieka dėžėse garaže, ir suskaičiuoti jas tiesiog nėra galimybių.“

Asmeninė biblioteka yra individualus spaudos leidinių rinkinys, skirtas šeimos ar privačios institucijos poreikiams tenkinti. Bibliotekos gali būti universalios, specialios ir bibliofilinės.

Didžiausią kultūrinę vertę turi gerai sukomplektuotos bibliotekos, kurios perduodamos iš kartos į kartą, tapusios net dinastinėmis.

Dažniausiai sistemingai bibliotekos pradedamos tvarkyti, surinkus kelis šimtus ir daugiau leidinių. Asmeninės bibliotekos leidinius reikėtų klasifikuoti, kataloguoti arba inventorizuoti.

Paprastai sudaromas abėcėlinis kortelinis katalogas. Kortelės, kuriose užrašytas autorius, knygos pavadinimas, išleidimo vieta ir metai, puslapių skaičius, gali būti dedamos autorių pavardžių abėcėlės seka. Galimas knygų tvarkymas pagal UDK (Universalią dešimtainę klasifikaciją), tačiau tam reikia turėti specialių bibliografijos žinių.

Kitas knygų registravimo būdas – specialiuose žurnaluose leidinius registruoti knygų įsigijimo tvarka, įrašant jų registracijos numerį.

Bet kuriuo atveju asmenines knygas reikėtų pažymėti nuosavybės ženklų, įrašų (savininko vardas, pavardė, įsigijimo data, galbūt kaina ir kt.), spaudu, ekslibriu, nurodant jį sukūrusio asmens pavardę.

Anykštėnų asmeninės bibliotekos ir jų likimai – neišsenkantis minčių ir tyrimų šaltinis, teikiantis ypač vertingų žinių ir apie knygas kaupusius žmones. Gaila, kad dažniausiai tokios bibliotekos, paliktos likimo valiai, išnyksta.

Asmeninių bibliotekų savininkus kviečiu kreiptis į Anykščių L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos Kraštotyros ir leidybos skyrių, informuoti apie namuose saugomas leidinių kolekcijas. Bibliotekininės patars, kaip jas sutvarkyti, padės suregistruoti asmenines knygas ir taip kartais net išgelbėti nuo pražūties vertingus leidinius.

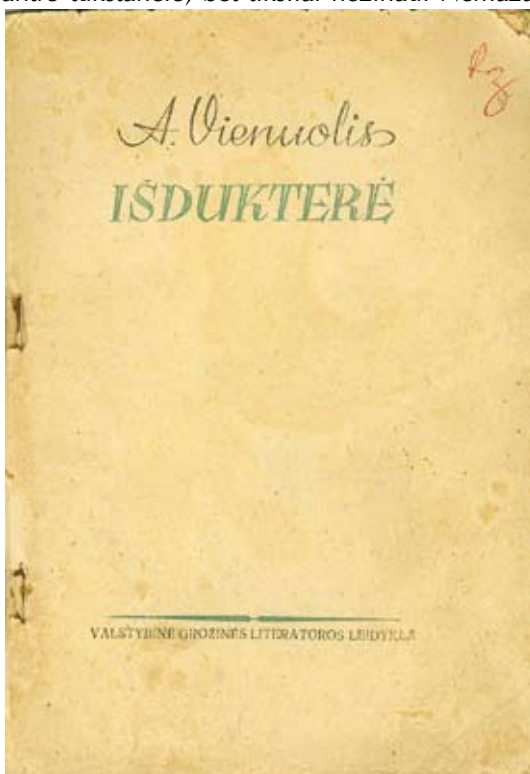
Monsinjoro Alberto Talačkos (1921-1999) asmeninė biblioteka

Visą gyvenimą, taip pat ir paskutinį jo trisdešimtmetį Anykščiuose, knygas ir kitus spaudinius rinkęs dvasininkas ir meno mecenatas A. Talačka savo asmeninę biblioteką testamentu paliko Anykščių parapijai.

Jo knygas, spaudos leidinius bei rankraščių fondą dešimtmetį saugojo Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešoji biblioteka, o nuo 2010 m. Monsinjoro biblioteką saugo, tvarko ir į Lietuvos integralią bibliotekų informacijos sistemą (LIBIS) jos fondą įtraukia A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus Sakralinio meno centras. Jo patalpose bibliotekai skirtas atskiras kambarys, kur dalis bibliotekos – vertingiausi leidiniai bei rankraščiai saugomi tose pačiose knygų spintose, kuriose ją laikė ir A. Talačka.

Dvasininko sukauptoje bibliotekoje – per 4 tūkst. egzempliorių knygų, 400 rankraščių. Tai XIX-XX a. leidiniai, vertingi albumai, knygos vokiečių, anglų, rusų bei kitomis kalbomis, pamokslų rinkiniai. Tarp knygų gausu religinio turinio literatūros, tačiau dvasininkas kaupė ir naudojo žodynais, yra pasaulinio garso menininkų reprodukcijų leidinių, gausus lituanistinės, filosofinės ir sociologinės, o taip pat ir populiariosios literatūros, ypač sveikatos tematika, fondas. Tarp spaudos leidinių – pilnas 1925-1940 m. leisto mėnesinio žurnalo kunigams „Tiesos kelias“ komplektas, senieji ir Lietuvos Atgimimo laikų patriotinės spaudos leidiniai.

Savo knygas A. Talačka dažniausiai žymėdavo asmeniniu parašu, jose itin gausu jo ranka paliktų pastabų, poleminių įrašų, kitokių marginalijų. Asmeninėje bibliotekoje yra dovanotų leidinių su dedikacijomis, taip pat dvasininko išsaugotų senų vertingų leidinių, priklausiusių kitiems kunigams ir po jų mirties likusių be šeimininko. Bibliotekos spaudinių rinkinį papildo ir dvasininko sukaupta garso įrašų kolekcija vinilo plokštelėmis.

Tokią knygą – 1948 m. išleistą „Išdukterė“ – A. Vienuolis padovanojo ir Anykščių gimnazistui A. Tylai.